

Tjenestefolket fik nok

Om tyendelovens endeligt.

Lærervejledning

**ARBEJDER
MUSEET**

**HISTORY
TO GO!**

LÆRERVEJLEDNING

Lærervejledning til kildepakken *Tjenestefolket fik nok! Om tyendelovens endeligt*.

En kildepakke er en samling digitaliseret kilder fra Arbejdermuseet og Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, som er tilgængeliggjort til undervisningsbrug.

Målgrupper

Kildepakken henvender sig til elever i udskolingen samt på STX og HF.

Fag

Materialet er oplagt i historie, men kan også anvendes i dansk med en litterær vinkel. Peter Sabroes artikel "[5 Børn i Skejby dræbte af Røg](#)" (*Demokraten*, december 1898) samt Jeppe Aakjærs "[Et Spørgsmaal](#)" (*Skive Folkeblad*, marts 1890) beskriver tyendets forhold på landet. Martin Andersen Nexø's *Pelle Erobreren* (1906) eller Bille Augusts filmatisering af samme navn (1987) giver mulighed for at arbejde med en skønlitterær vinkel på/filmisk fremstilling af tyendet.

Læringsmål

Udskoling:

- Materialet understøtter folkeskolens forenklede fælles mål for historie. Eleverne arbejder analytisk med autentiske **kilder**, som åbner for diskussioner om **kronologi/sammenhæng** og **brud/kontinuitet**. Materialet understøtter diskussioner om **historiebrug**, og det giver eleverne mulighed for at reflektere over sammenhænge mellem **fortid, nutid (og fremtid)**.

STX/HF:

- Materialet understøtter en række faglige mål fra UVMs bekendtgørelse for Historie A (2017). Materialet eksemplificerer hvorledes eleverne kan formulere **historiske problemstillinger** og **relatere disse til deres egen tid**. Det lægger op til diskussioner om **historiebrug** giver eleverne mulighed for at reflektere over hvordan historiefaget kan medvirke til **forståelse og problemløsning i nutiden**.

Omsatte læringsmål

Kildepakken *Tjenestefolket fik nok!* tager udgangspunkt i tyendets kamp for et bedre og mere retfærdigt arbejdsliv på baggrund af tjenestefolkets egne fagblade. Kildepakken præsenterer en række kilder, som kan bruges som underlag for analyse og diskussion i undervisningen. Der gives bud på øvelser, som træner eleverne i at arbejde med

ubearbejdet kildemateriale og som træner deres evner til at tænke historiefagligt og bruge kildekritik.

Introduktion til materialet

Film

I [filmen](#) præsenterer historiker og museolog Rikke Lie Halberg en del af det kildemateriale, der knytter sig til tyendets historie. Fokus i filmen er tyendets tilstedeværelse i **arkiver** og handler om at bruge arkivmateriale i **undervisning** og til **grundforskning**. Se filmen sammen i klassen eller lad eleverne se den, når de skal arbejde med kilderne.

Forslag til spørgsmål, der kan diskuteres i klassen ifm. filmen:

- I Danmark er der love om, at arkiver, biblioteker og museer skal indsamle, registrere, bevare, forske i og formidle kulturarv. De fleste er enige om at det er vigtigt. Men giver det overhovedet mening at bruge skattepenge på at bevare gammelt papir og ting fra fortiden? Hvorfor – eller hvorfor ikke?
- Viden om fortiden kan fås ved at læse en historiebog – det er det, vi kalder en fremstilling. Men for at kunne skrive en historiebog (som ikke bare kopierer andre bøger/fremstillinger), må forfatteren ofte på biblioteket og i arkiver for at finde kilder til fortiden. Hvem bestemmer hvilke dokumenter, der skal gemmes for eftertiden?
- Traditionelt set – frem til ca. 1900 – var det stort set kun magtfulde menneskers historier, der blev bevaret i arkiverne, udstillet på museerne eller skrevet bøger om, som kunne lånes på bibliotekerne. I 1909 blev Arbejderbevægelsens Bibliotek & Arkiv grundlagt, med det formål at bevæge arbejderklassens og arbejderbevægelsens historie.
Diskutér om der er nogle samfundsgrupper i dag, der evt. ikke er repræsenteret i arkiver, i bøgerne på biblioteket eller på museer? Og overvej hvilke konsekvenser det har i nutiden og i fremtiden, hvis bestemte grupper ekskluderes fra samlingerne?

Kilderne og arbejds spørgsmål til eleverne

Der er udarbejdet [en side til eleverne](#), der kort præsenterer tyendet og derefter en række kilder og tematiske arbejds spørgsmål som eksemplificerer historiefagets metoder, styrker og udfordringer. Kilderne er udvalgt, fordi de indeholder tyendets

egne ord. Gennem arbejdet med kilderne og de tematiske arbejds spørgsmål er eleverne med til at konstruere og fortælle forskellige historier om tyendet. Temaerne til eleverne er:

- Fagforeninger - Tyendet organiserer sig
- Kampen for bedre boligforhold
- Kamp mod Tyendeloven og skudsmålsbøger
- Skudsmålsbøger som kilde

Litteraturtips og øvrige ressourcer

Undervisningsmateriale om tyendet:

Halberg, Rikke Lie (2015): *Andre sider af kvinder og tyendes stemmeret*.

Skoletjenesten/Arbejdersmuseet.

Hæftet henvender sig til elever på de gymnasiale uddannelser, men kan også bruges i udskolingen. Kan findes på

<https://www.arbejdersmuseet.dk/undervisning/publikationer/>

Halberg, Rikke Lie & Coley, Bertha Rex (2020): *Tyendet – det tjenende folks Danmarkshistorie*. Frydenlund.

Bogen henvender sig til STX og HF, men kan også bruges i uddrag i udskolingen. Der er udarbejdet en række arbejds spørgsmål samt en kildesamling som ligger på

www.his2rie.dk

Knudsen, Birgit (2015): *1915 – kampen for valgret til alle*. Alinea.

Bogen henvender sig til elever i udskolingen.

Sørensen, Jørgen (1978): *"Her kommer fra Dybet" Landproletariatet 1880 – 1915*.

Dansklærerforeningen.

Bogen har et danskfagligt/litterært fokus. Den henvender sig til STX, men kan bruges i uddrag i udskolingen.

Øvrig faglitteratur om tyendet:

Chakravarty, Dorthe (2015): *Tjenestepigerne – 100 års historie om stemmeret og ligestilling*. Informations Forlag.

Hansen, Anette Eklund (2015): "De Socialdemokratiske kvinders fejring af den nye grundlov 1915". I: *Arbejderhistorie*, nr. 2/2015.

Grelle, Henning (1982): "Tag parti – Landarbejderforbundet og arbejderbevægelsen 1906-1917". I: *Årbog for Arbejderbevægelsens historie*, nr. 12. Udgivet af Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie.

Laneth, Pia Friis (2015): *1915: Da kvinder og tyende blev borgere*. Gyldendal.

Kildesamlinger, podcast, foredrag

Frydenlunds his2rie.dk: <https://www.his2rie.dk/kildetekster/tyendet-det-tjenende-folks-danmarkshistorie/>

Danmarkshistorien.dk: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/tyendevalgretten-i-1915/>

Podcast om tyendelovens afskaffelse: <https://soundcloud.com/dorthechakravarty/da-tyendeloven-blev-afskaffet>

Foredrag om Marie Christensen: <https://www.arbejdermuseet.dk/arrangement/gratis-online-foredrag-paa-kampdagen-marie-christensen-150-aar/>